

Simon Speyert van der Eyk (1771-1837), keldergraf 163, vak B

Hoogleraar wis- en natuurkunde

Personalia

Geboren: 26 maart 1771 te Den Briel

Zoon van Adriaan Dirk van der Eyk en Elisabeth Speyert

Gehuwd met Jacoba Christiana Sprecher de Bernegg op 26 juli 1797 te Angeren

Overleden: 20 september 1837 te Leiden

Begraven: 25 september 1837

Samenvatting

Simon Speyert van der Eyk wordt in 1771 in Den Briel geboren als zoon van de burgemeester. Op achttienjarige leeftijd gaat hij aan de universiteit van Leiden rechten studeren. Behalve rechten wordt zijn interesse ook gewekt voor de natuurwetenschappen, met name de wiskunde. Hij studeert in beide disciplines af, maar gaat verder in de wis- en natuurkunde.

In 1796 wordt hij benoemd tot lector, een jaar later tot buitengewoon hoogleraar en in 1799 volgt het eindstation van gewoon hoogleraar in de wis- en natuurkunde. In de academische jaren 1807/1808 en 1817/1818 is hij rector van de universiteit van Leiden.

In 1797 trouwt Simon Speyert van der Eyk met Jacoba Sprecher de Bernegg. Het huwelijk zal kinderloos blijven.

Latijn is aan het begin van de negentiende eeuw de taal van de wetenschap en Speyert van der Eyk beheerst deze taal zo goed dat hij er zelfs gedichten in schrijft, wat heeft geleid tot twee dichtbundels.

Speyert van der Eyk speelt ook een rol bij de invoering van het metrieke stelsel in 1820. Hij geeft hierin les en begeleidt de ijker van het arrondissement Leiden.

Hij wordt benoemd in diverse wetenschappelijke gremia, zoals de Hollandse en Zeeuwse Maatschappij van Wetenschappen en het Koninklijk Instituut te Amsterdam.

Rond zijn zestigste levensjaar wordt zijn gezondheid minder en vier jaar later moet hij vervroegd met emeritaat. Hij overlijdt in 1837, zesenzestig jaar oud.

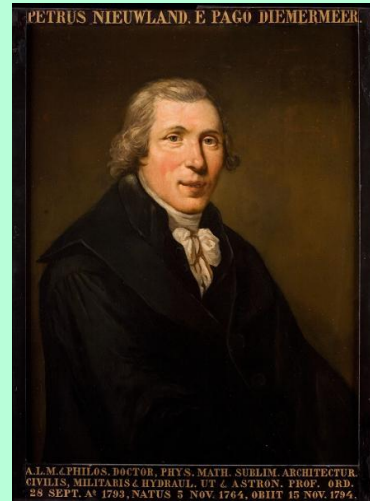
Tweede dichtbundel Speyert van der Eyk

Volledige versie

Opleiding

Simon Speyert van der Eyk wordt op 26 maart 1771 in Den Briel geboren als zoon van de burgemeester Adriaan Dirk van der Eyk en Elisabeth Speyert. Simons achternaam Speyert van der Eyk is een samenvoeging van de achternamen van zijn ouders, iets wat in die tijd - vóór de officiële door Napoleon in 1811 ingevoerde burgerlijke stand - niet ongebruikelijk was.

Na de eerste opleiding in zijn woonplaats te hebben genoten, schrijft Simon zich in september 1789 in aan de universiteit van Leiden om rechten te gaan studeren. Tijdens zijn studie zijn het niet alleen juridische zaken, maar vooral de wis- en natuurkunde, die hem fascineren. Hij volgt ook colleges in deze laatste vakken bij de hoogleraar Christiaan Hendrik Damen (1754-1793) en na diens overlijden bij de opvolger van Damen, de hoogleraar Pieter Nieuwland (1764-1794). Speyert van der Eyk verwerft zowel de meesterstitel (mr. in de vrije kunsten) als de doctorstitel (dr. in de wijsbegeerte).

Pieter Nieuwland

Lector en hoogleraar

Op 11 juni 1796 wordt Speyert van der Eyk door de curatoren van de Universiteit van Leiden benoemd tot lector in de Natuurkunde en de Hogere Wiskunde. Hij aanvaardt deze benoeming en houdt op 8 oktober van dat jaar zijn oratie, getiteld *De vi Matheseos sublimioris, quae cernitur in Physica, Astronomia, aliisque disciplinis et artibus perficiendis* [Over het vermogen der hogere wiskunde, zichtbaar in de natuurkunde, de sterrenkunde en andere wetenschappen en kunsten]. Zijn jaarsalaris bedraagt 1000 gulden en hij krijgt eenmalig een bedrag van 300 gulden voor 'meubeltransport'.

Op 3 juni 1797 volgt een benoeming tot buitengewoon hoogleraar Natuurkunde en Hogere Wiskunde met de op 18 november van dat jaar uitgesproken oratie *De studio Hydraulicas imprimis in nostra Republica excolendo* [Over het belang om de studie van de waterweegkunde, vooral in ons Gemenebest, te bevorderen].

Weer twee jaar later, op 31 mei 1799, wordt hij gewoon hoogleraar met dezelfde leeropdracht Natuurkunde en Hogere Wiskunde. Voor de derde keer houdt Speyert van der Eyk een oratie, dit keer getiteld *De utilitate et commodis e diligentius culta Matheseos et Physices disciplina in vitam communem redundantibus* [Over het nut en de voordelen van een zorgvuldige beoefening van de wetenschap der wis- en natuurkunde voor het gemeenschappelijk leven ontspruitend].

Speyert van der Eyk is een goed en breed ontwikkeld natuurwetenschapper en van vele markten thuis. Hij heeft niet het toptalent als zijn leermeester Nieuwland, maar is wel een uitstekend docent. Hij heeft ook het vertrouwen van de curatoren, die hem

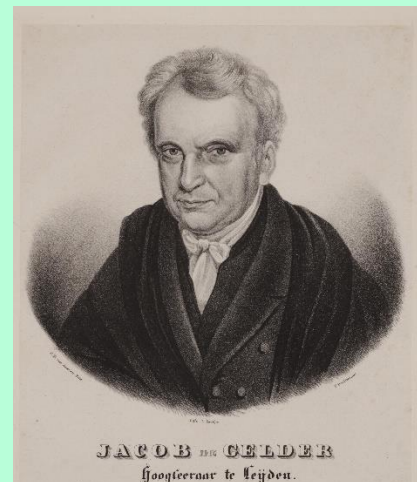
veel geld geven voor instrumenten op allerlei gebied, nodig voor het onderwijs in de waterbouw, werktuigbouw en fysica.

Wat het wiskundeonderwijs betreft, geeft zijn collega Johannes Arent Fas (1742-1817) de lagere en toegepaste wiskunde, terwijl Speyert van der Eyk de zuivere wiskunde (meetkunde, trigonometrie en algebra) en de hogere wiskunde (reeksen, kegelsneden, differentiaal- en integraalrekening) voor zijn rekening neemt. Daarnaast geeft laatstgenoemde ook onderwijs in de experimentele fysica (mechanica, hydrodynamica, elektriciteit). Zijn meest bekende publicaties zijn:

- *Institutiones physicae etc.* Leiden, 1800;
- *Verhandeling over de beginselen van de differentiaal- en integraalrekening*, Leiden, 1803;
- *Carmen de natura*, Leiden, 1810;
- *Verhandeling over het elektromagnetisme*, Haarlem, 1823.

Simon Speyert van der Eyk is ook tweemaal rector van de universiteit: eerst in het academische jaar 1807/1808 en de tweede keer tien jaar later, in 1817/1818.

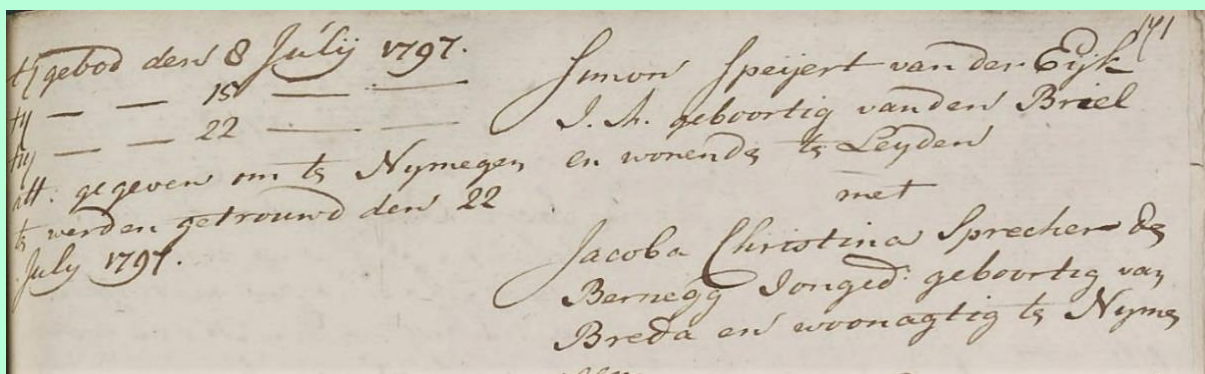
In de eerste tien jaar van zijn ordinariaat heeft hij, zoals we hierboven hebben gezien, vele onderwijstaken. Vanaf 1811 krijgt hij voor wis- en sterrenkunde Cornelis Ekama (1773-1826) naast zich en voor wis- en natuurkunde Jacob de Gelder (1765-1848). Als Speyert van der Eyk in 1835 ziek wordt en vervroegd met emeritaat gaat, is het De Gelder, die zijn colleges overneemt.

Prof. dr. J. de Gelder

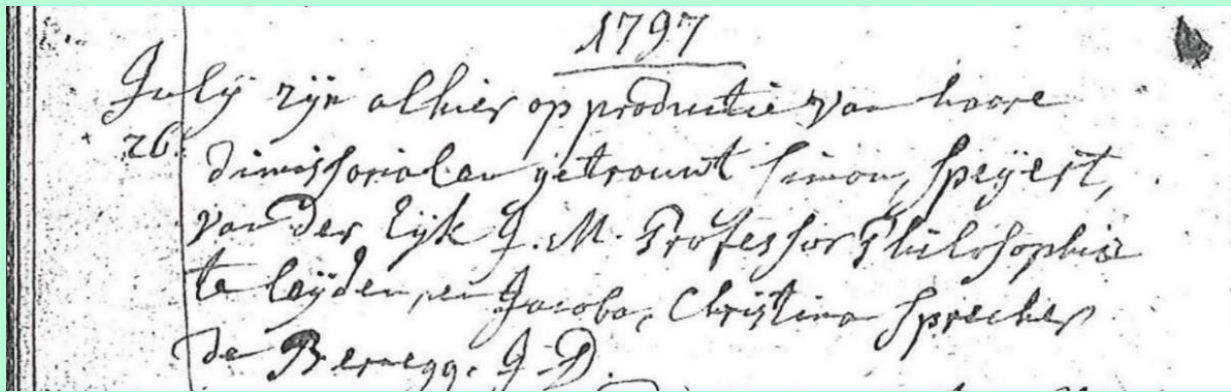
Huwelijk

Simon Speyert van der Eyk trouwt op 22 juli 1797 te Angeren¹ met Jacoba Christiana Sprecher de Bernegg (1767-1839). De ondertrouwdatum is 8 juli 1797. Het huwelijk blijft kinderloos.

Aankondiging van de ondertrouw (8 juli 1797)

¹ Angeren is een dorp dat valt onder de gemeente Lingewaard en is gelegen aan de rivieren de Nederrijn en de Linge in het laagland tussen de steden Arnhem en Nijmegen.

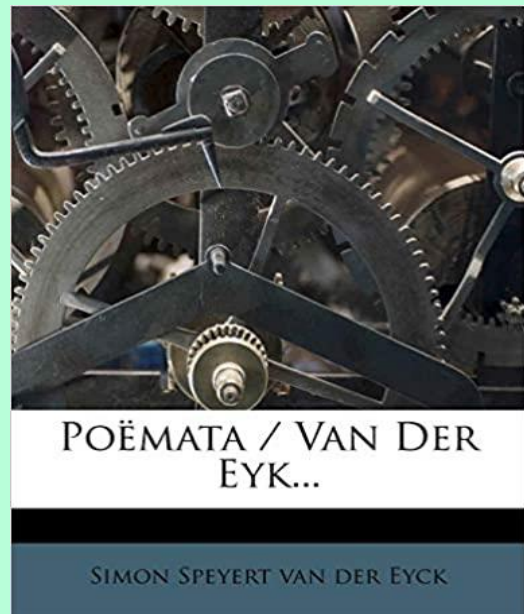

Huwelijksakte (26 juli 1797)

Latijns dichter

Het Latijn is Speyert van der Eyk zeer vertrouwd. Zozeer zelfs dat hij niet alleen in deze taal publiceert, maar er ook gedichten in schrijft. Nog altijd zijn twee Latijnse dichtbundels van zijn hand verkrijgbaar: een met de naam *Poëmata*, waarin gedichten staan die hij in de periode 1805-1817 heeft geschreven en het tweede, *Poëmata de Deo, et in laudem Geometriae*, dat in 1826 verschijnt.

We hebben al gezien dat Speyert van der Eyk tweemaal het rectoraat bekleedt. Bij het neerleggen van deze functies blijken zijn kwaliteiten als Latijns dichter eveneens door het voordragen van door hemzelf gemaakte gedichten met als titels *Oratio de ingenii humani praestantia et sagacitate, in variis artibus et disciplinis, maxime in Mathematicis, Physicis atque Astronomicis, conspicua* (1808) en *Oratio de nihilo nobis penitus cognito in rerum natura, sive de arctis, qui humanae rerum cognitioni positi sunt, limitibus* (1818).

Eerste dichtbundel Speyert van der Eyk

Het metrieke stelsel

In 1816 verordent koning Willem I bij wet dat Nederland in 1820 moet overgaan op het metrieke stelsel. Speyert van der Eyk voelt zich erg betrokken bij de invoering van dit stelsel en gaat op Mathesis Scientiarum Genetrix hierin lesgeven. Ook begeleidt hij Michiel Izaïc Swarts Bevel (1778-1833) [ook begraven op Groenesteeg], die is aangesteld als ijker van het arrondissement Leiden.

Lidmaatschappen

Speyert van der Eyk is lid van verschillende wetenschappelijke organisaties, zoals:

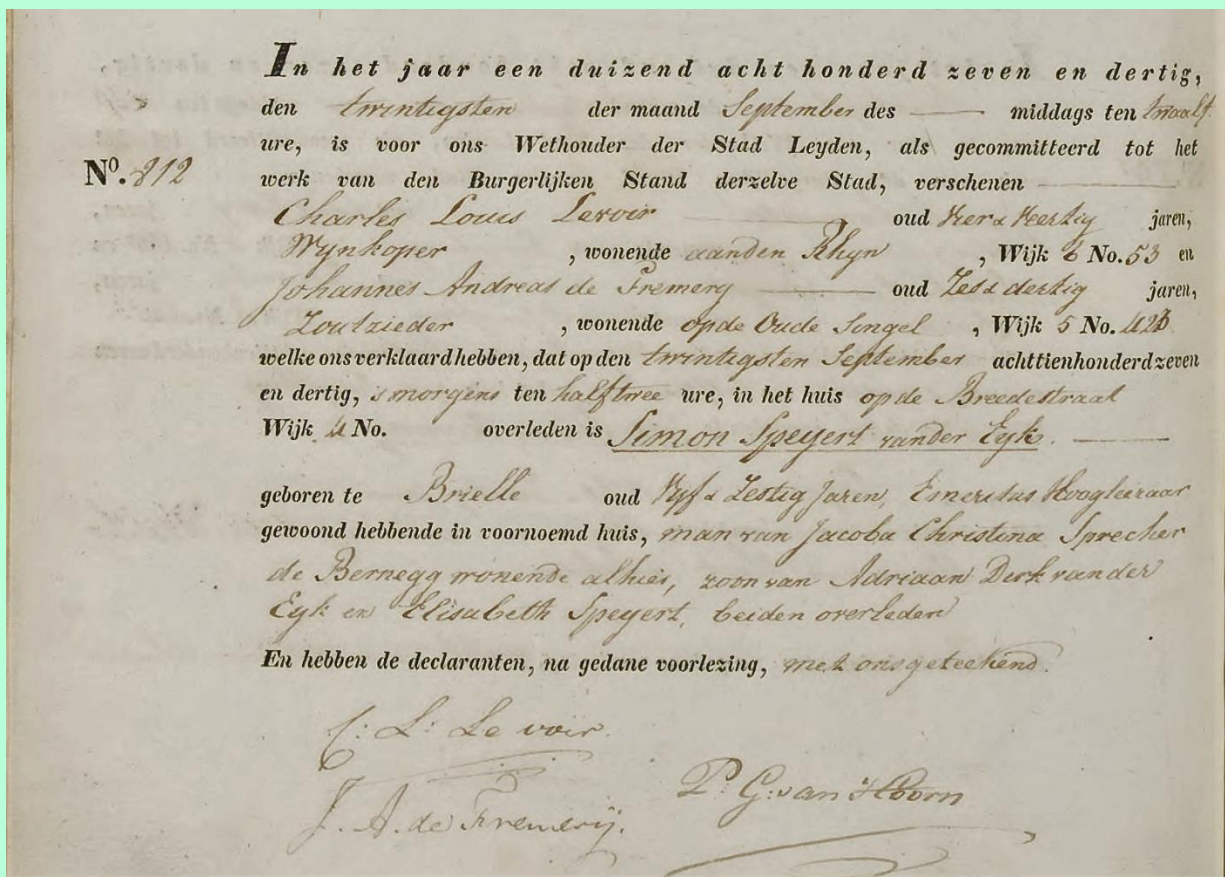
- De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem (1806);
- Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam (1808);

- Het Koninklijk Instituut te Amsterdam, de voorloper van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (1809);
- Zeeuwse Maatschappij der Wetenschappen te Vlissingen;

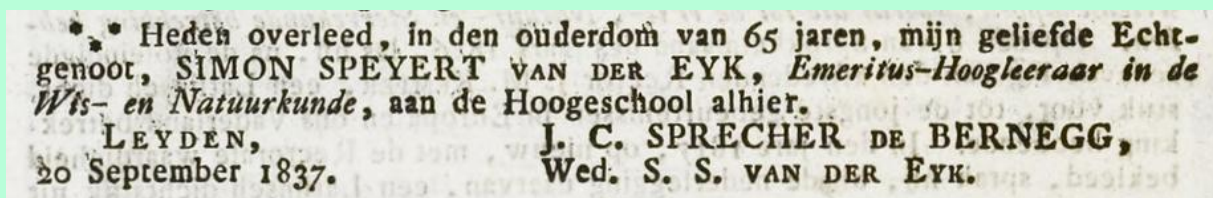
Overlijden

Vanaf 1830 wordt Simon Speyert van der Eyk lichamelijk zwakker en in 1835 kan hij geen onderwijstaken meer aan. Hij neemt afscheid van zijn hoogleraarschap en overlijdt twee jaar later, op 20 september 1837, zesenzestig jaar oud.

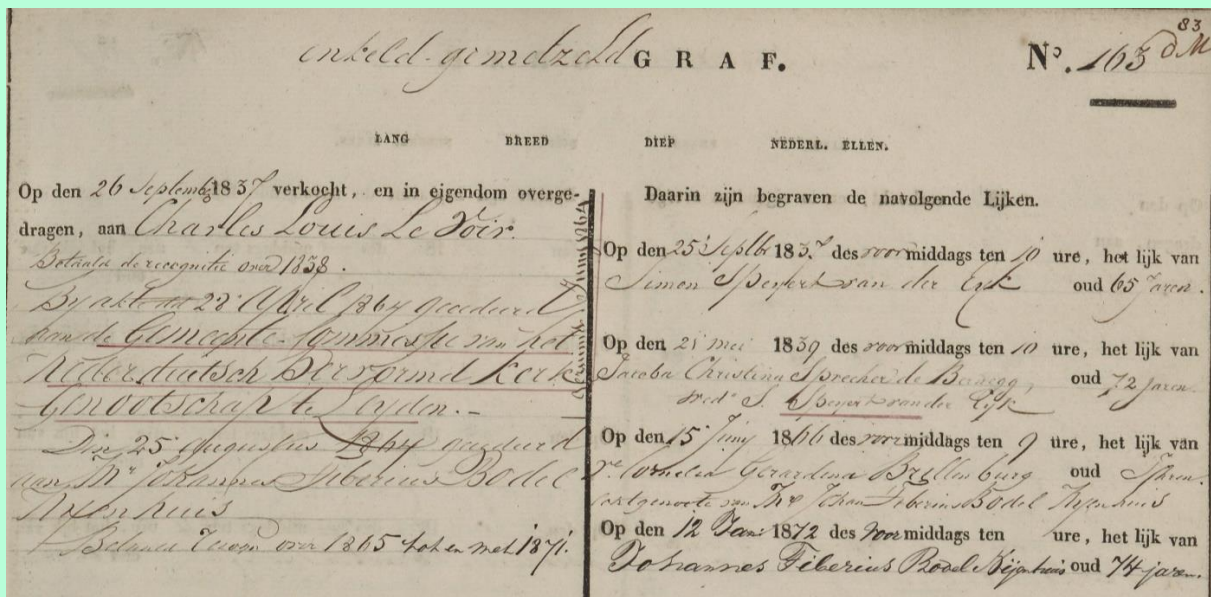
Het is opmerkelijk dat zowel in de officiële stukken, zoals de overlijdensakte en het grafboek, als in de overlijdensadvertentie zijn leeftijd ten onrechte op vijfenzestig jaar wordt gesteld). Vijf dagen later wordt hij op de begraafplaats Groenesteeg in keldergraf 163 ter aarde besteld.

Overlijdensakte

Overlijdensadvertentie (Leydse Courant 22 september 1837)

Grafboek keldergraf 163

Een kleine twee jaar later, op 15 mei 1839, overlijdt Jacoba Christina Sprecher de Bernegg, Simons echtgenote. Ook zij wordt in dit graf begraven. Vijfentwintig jaar later, in 1864, lopen de grafrechten af en worden deze verkocht aan de familie Bodel Nijenhuis.

Bronnen

Gerrit van Dijk: *Leidse hoogleraren Wiskunde 1575-1975, Universiteit Leiden, 2011.*
 A.J. van der Aa, *Simon Speyert van der Eyk*, Biografisch Woordenboek der Nederlanden, deel 5, 1859, 297-298.

Archieven:

Erfgoed Leiden en Omstreken

Websites:

- www.erfgoedleiden.nl
- www.wiewaswie.nl

Auteur

Lodewijk Kallenberg (januari 2021)